

Българските фолклорни игри в детската градина и началното училище

Юлия Дончева, Искра Илиева

Bulgarian folk games in kindergarten and primary school: Nowadays, children, the young people are THE GENERATION WITH NO LIMITS, who see the global world like "a gigantic village", where in its own way each and every one of us is different, distinct, unique. In this conglomerate of personalities, traditions, customs, religions, nationalities and cultures, all of them united under the motto of the European Union "United in Diversity" (in Latin: In varietate concordia) consciously or unconsciously everyone has with him a grain, deeply hidden away in his heart and soul, from his grandparents. The more important thing is, here and now, to preserve our unwritten national culture (the Bulgarian folklore songs, dances, riddles, agility games, proverbs, narichanki (sayings) and etc.), that has been passed on from mouth to mouth (from mother to her daughter, from father to his son) down the centuries. Because over the years, centuries, periods unrecorded in a book (on paper) or any electronic device, something irretrievably gets lost, slowly fades away, just like the childhood – there is no coming back to the purest and most precious period/stage of one's life. What, with what and how have our grandmother and grandfather played when we were children? Playing games with no expensive gadgets, but with lots of imagination and emotion instead. It would be curious and interesting to research, play, add new ones and preserve, for us and for the future, all of the incredible Bulgarian folklore games, with proven developing functions for the child.

Key words: Bulgarian folk games, national cultural heritage, Intangible Cultural Heritage, research, development functions

ВЪВЕДЕНИЕ

В съвременната ситуация в условията на качествени промени в обществото, културата и в личностната система, както и свързаните с тях преустройства се засилват негативните въздействия на стереотипите в общуването между хората. Отношенията в съвременното общество са така ситуирани и моделирани, че при формирането и възпитанието на децата все по-голям дял заемат улицата, приятелският кръг, виртуалното пространство, за сметка на все по-ограничения периметър на въздействие на родителите и семейството поради незадоволително им междуличностно взаимодействие. Уменията за общуване са непосредствено свързани със задоволяването на потребностите и представляват инструменти за постигане на разбирателство, за разрешаване на проблеми и за подпомагане. Нарушените интеракции, независимо от факторите, които ги обуславят, като цяло препятстват нормалното формиране личността на детето. В резултат на това се намалява способността на детето за социализация и адаптация, рязко нараства рискът от психични разстройства, увеличава се степента на неуправляемост, неконтролируемост, а понякога и на неадекватност на поведенчески му прояви.

Българските фолклорни детски игри са част от нематериалното културно наследство на нацията ни. Българският народ с основание се гордее със своите традиции, обичаи и обреди. В разнообразните жанрове на творчеството си народът е отразил своя социален живот, трудова дейност и бит, своите богати чувства и преживявания, своя идеал за нравствена чистота и красота. Народното творчество ни разкрива и художествената култура на народа, както и нейните национални особености.

В детската градина той е широко застъпен поради широко обхватното си въздействие и по-лесното усвояване от децата в този възрастов период. Впечатленията, получени в първите години от живота, са устойчиви, трайни и оставят дълбоки следи върху чувствата, върху начина на мислене и върху цялостната личност на човека. Възпитателното въздействие и значение на фолклора се обосновава от факта, че чрез него по-лесно и достъпно може да почувства природата и родния край - природната картина с нейните красоти, багри, форми. Поуката и мъдростта, човеколюбивият морал, вярата в победата на доброто

помагат на децата да осъзнаят по-добре редица нравствени и естетични норми. Знанията за род, семейство, Родина, език са неделима част от фолклора ни, както и двигателната и здравна култура чрез детските игри.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Във връзка с формулираната по-горе проблематика си поставихме задачата да установим настоящата популярност и нагласите на студентите от педагогическите специалности в Русенски университет „Ангел Кънчев“, относно българските фолклорни детски игри. Според нас изследването е важно и значимо поради факта, че именно те (студентите бъдещи педагози), биха ги приложили или не в практиката си с децата от детската градина и началното училище.

За тази цел анкетирахме 273 студенти в периода септември - октомври 2014 година, от педагогическите специалности - Предучилищна и начална училищна педагогика, Начална училищна педагогика с чужд език и Социална педагогика, от първи до пети курс на бакалавърска и магистърска образователна степен в редовна и задочна форма на обучение. Въпросите са следните:

ВЪПРОСЕН ЛИСТ

Проучване знанията относно българските детски фолклорни игри
Анкетата е **доброволна и анонимна**

Дата: ден.....месец.....година.....

Възраст.....пол.....образование.....

Курс....., специалност.....,

Форма на обучение: редовна, задочна, магистърски курс

1. Какво означава термина *Български детски фолклорни игри*?
2. От къде знаете за тях? Кой Ви ги е показал/научил?
3. Според Вас какви качества развиват?
4. Избройте/напишете колкото се може повече български фолклорни игри.
5. Бихте ли ги играли, приложили в практиката си на учител или родител?

Обяснете защо?

БЛАГОДАРИМ ВИ!

Анализът на резултатите:

Средната възраст на анкетираните е 21 години. 80% са от женски пол, 20% от мъжки пол. Тенденциите в последните години е да не се маркира половата принадлежност/идентификация. Ние поставихме този маркер, за да се ориентираме дали мъжете или жените са по-склонни да играят тези игри. В случая се установи, че от запитаните нямаше не посочили пол. От цялата извадка само 3 не биха приложили игрите, от редовната форма на обучение. Като причина изтъкват, че са много остарели. Изискването за посочване на образование е по-скоро за друга таргетна група, а именно за работещите учители.

На 1-ви въпрос - Какво означава термина *Български детски фолклорни игри*? 4% не отговарят нищо, нямат отговор на въпроса, което според нас е незнание. 25% ги свързват с хора, ръченици, танци, празници, обичаи, сурвакари, кукери и т.н.

На 2-ри въпрос – От къде знаете за тях? Кой Ви ги е показал/научил? За тях знаят и са им ги показали/научили предимно родителите – 47%. А 53% посочват като източник детската градина.

На 3-ти въпрос - Според Вас какви качества развиват? 27% посочват само физически качества като бързина, пластичност, гъвкавост и т.н., поради факта, че ги бъркат с танците и другите обредни ритуали. Останалите 73% посочват качества като родолюбие, социализация, колективизъм, сплотеност, памет, интелект, комуникативни способности, моторика, логическо мислене, толерантност, въображение и други.

На 4-ти въпрос - Бихте ли ги играли, приложили в практиката си на учител или родител? Обяснете защо? Както се каза по-горе само 3 отговориха отрицателно с обяснението, че са остарели. Тук е необходимо да се отбележи, че дори и процента анкетирани, които не маркират правилно същността на българската детска фолклорна игра, дори и те посочват, че биха приложили в практиката си на учители или родители българския фолклор, поради развиващите и емоционални функции върху децата. Възпитателните и образователно – обучаващите стойности на тези игри са безспорни [1,2,3,4,6,7].

Консолидиращите функции в педагогическата практика на детската градина и началното училище чрез физическа култура, възпитание и спорт, чрез фолклорните игри са и по отношение положително развиващия се характер и въздействие върху децата със специални образователни потребности. Необходимо е да се обърне внимание и да се подчертае, че целенасочените двигателни действия съдействат комплексно както на деца в норма, така и на деца в абнорма. Апробирана методика с богат практически материал, с алгоритъм физически упражнения и подвижни игри за корекционно-възпитателна работа с деца с логопедични и говорни недостатъци предлага А. Момчилова. Безспорно е твърдението ѝ, че „Организацията и изпълнението на конкретни физически упражнения, двигателни и речеви задачи е свързано с познавателната, емоционално-волевата и нравствената сфера на децата. Изграждането на двигателните действия като съзнателни, възпитава у тях наблюдателност, находчивост, самостоятелност, аналитичност, развива волята, вниманието, настойчивостта, упоритостта” [1].

Също така физическото възпитание и обучение в детските и учебни заведения съдържа оздравителни, образователни и възпитателни задачи. Обръща се внимание на морфологично – функционалното развитие. То съдържа в себе си грижите за ритмично и нормално развитие на децата на тегло и ръст и благоприятни изменения в дейността на всички органи и системи. Културно–хигиенните навици включват усвояването на здравни задачи, хигиена на хранене, култура и всичко това в затвърдяването им до степен на навици. Друга дейност е закаляването като средство за физическото развитие. Закаляването на организма се изразява в приспособяването му към сезонните климатични промени, смяната на температурата и влажността на въздуха, което води до създаване на устойчива топлорегулация и бързо адаптиране към климатичните промени. Изброените дейности, приложени при децата както групово, така и персонално (към нуждите и потребностите на всяко отделно дете), се реализират много лесно чрез подвижните игри.

Каза се по-горе, че те (подвижните игри) са ефикасна форма за провеждане на корекционно-логопедическата работа и за психотерапевтичното повлияване върху детския организъм. Освен това приемаме твърдението на Момчилова, че „с тяхна помощ се преодолява страха, логофобията, неувереността, самоизолацията, намалената говорна активност. Всичко това се постига в самия процес на играта, в който децата не усещат корекционната работа като задължение, а като приятно преживяване. Вниманието им е насочено върху игровото действие, изпълнението на игровата роля, а не само върху говора. Доминирането на положителните емоции влияят благоприятно върху болестните нарушения на нервната система, премахват мускулното напрежение, създават чувство за ритъм, точност” [5] .

В този ред на мисли е редно да се обърне внимание, да се подчертае необходимостта и отговорността за обучение, възпитание и интегриране на децата със специални образователни потребности в масовите детски градини. Те са част от другите деца, макар състоянието им да изисква по-специални мерки. Става ясно, че чрез игровата активност се осигурява една по-благоприятна, адекватна, подкрепяща среда (предметно-игрово обкръжение) за тези деца.

Тук изхождаме и от становището за корекционната дейност, като развиващ ефект върху децата в абнорма, за което Николова казва: „Всяко обучение и възпитание води към развитие, а следователно и към корекция. Трябва да отбележим обаче, че корекцията не се свежда единствено към усвояване на системата от знания, умения и навици. В процеса на специално обучение се извършва преустройство на психо-физическите функции, изграждат се механизми за компенсация на нарушението и тези функции придобиват нова характеристика“ [6].

Формирането на социално поведение е условие за ориентиране и успешно адаптиране на личността на детето. В предучилищна възраст най-голяма развиваща роля за подрастващите имат игрите с открити роли и въображаема ситуация, защото детето действа от позиции на роли, изпълнява социални функции и се учи да живее колективно. Във всяка социална функция действието е съобразено с определени правила, които организират поведението. Правилата възникват в единство с поетата роля [7]. Посредством правилата се регулират социалните отношения между децата и се опосредства тяхното поведение. Подрастващите постепенно осъзнават необходимостта от правила в своите действия, които се свързват с определена игрова задача. Осъзнаването на единството между задачи и правила насочва към конкретен резултат.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Защо именно българските детски фолклорни игри? Кое ги прави толкова важни, значими, актуални, забавни, интерактивни, по-специални от другите видове игри – сюжетно-ролевите, конструктивно-техническите, дидактичните например?

Отговорът на тези въпроси е широкообхватен, екстензивен, разпростиращ се в безброй области от научния свят като дидактика, педагогика, андрагогика, психология, медицина, краезнание, мистика, физическа култура и спорт (двигателна активност), музика, творчество, природа (екология), история, етнография, фолклористика и др. Чрез игрите се разгръщат нови аспекти, разкриват се неизползваните възможности на детския личностен потенциал, социално-нравственото развитие, въображението, креативността, когнитивното възприемане и усвояване, активността във всичките ѝ аспекти – познавателна, интелектуална, двигателна, емоционална и др. Също така емпатийното отношение, рефлексията, оценката за другия, емоционалната удовлетвореност и, не на последно място, здравословният начин на живот свързан не само с това с какво и как се храним, а с това колко сме физически активни. Като зрели, мъдри хора, родители и учители, добре е да не забравяме какъв пример даваме на бъдещото поколение. Какво им завещаваме, какво духовно наследство им оставяме, как ще съхраним и предадем националните си ценности като традиции, обичай, бит, култура, здраве?!

ЛИТЕРАТУРА

[1] Военкинова, Ж. (2007), Безделието – проводник на агресия и насилие. Сп. Предучилищно възпитание, кн. 7.

[2] Въчева, Сн. (2012), Детската градина – фактор за провокация и редукция на агресията на децата. В: сборник с доклади от научно-практическа конференция „Превенция на агресията в предучилищна възраст”, Шумен.

[3] Гетова, К. (2013), Психолого-педагогическо пространство на развитието на детето, София.

[4] Кръстева, А. (2002), Фактори, влияещи върху процеса на социализация на малкия ученик. Сп. „Начално образование”, кн. 1.

[5] Момчилова, А. (1992), Физически упражнения и подвижни игри в логопедичната работа с деца с говорни недостатъци, Русе.

[6] Николова, Сн. (2010), Интеграция и корекция на учениците с умствена изостаналост в българското училище. В: сборник доклади „Иновации в образованието“, ШУ „Епископ Константин Преславки“, Педагогически факултет.

[7] Рунова, С., С. Точка (2012), Интеграция формальной, неформальной и информальной образовательных систем как фактор эффективной подготовки конкурентоспособного специалиста [Technological Compatibility of Formal and Informal Education as the Factor of Specialists' Effective Tutoring] / Професионално образование, година XIV, книжка 6, 2012 <http://www.azbuki.bg/en/about/80-vocational-education/professionalarticles-2/681-profesionalno-obrazovanie-godina-xiv-knizhka-6-2012#art10> (август, 2013)

За контакти:

гл. ас. д-р Юлия Дончева, Катедра “Педагогика, история и психология”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-841 609, вѓтр. 208, e-mail: jdoncheva@uni-ruse.bg

гл. ас. д-р Искра Илиева, Катедра “Физическо възпитание и спорт”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, e-mail: isilieva@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран.